

Škandalózný Richard Millet v hľadáčku prešovských romanistov

Katarína Kupčihová, Filozofická fakulta PU, kkupciha@unipo.sk

Kľúčové slová: súčasná francúzska literatúra, pamflet R. Milleta, reakcie francúzskych intelektuálov v periodikách, Milletova tvorba ako predmet literárnovedného výskum na Katedre francúzskeho jazyka a literatúry IRKF FF PU

Mots clés: textes, déclarations de Richard Millet, xénophobe, pamphlet, Anders Breivik, recherches littéraires au Département de langue et de littérature françaises, Faculté des Lettres de l'Université de Prešov

Súčasný francúzsky spisovateľ Richard Millet (1953) a zároveň redaktor renomovaného parížskeho vydavateľstva Gallimard, ktorý koncom augusta t.r. publikoval rozporuplný text nazvaný *Éloge littéraire d'Anders Breivik* (Literárna chváloreč na Andersa Breivika), nie je pre frankofónnu obec na Slovensku neznámou osobou, a to i vďaka, ba možno práve vďaka literárnovednému výskumu pracovníkov Katedry francúzskeho jazyka a literatúry na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity.

Stručne pripomeniem, že R. Millet vo svojom výtvore, ktorý francúzske médiá unisono označujú ako pamflet, vyjadril myšlienku, že Nóri si za svoj tolerantný postoj k cudzincom žijúcim na území Nórskeho kráľovstva Breivika vlastne zaslúžili. Zdá sa, že vyčítanie masového vraha Milletovi poslúžilo na to, aby zasa raz rozvíjal svoje pozoruhodné názory na rasovú a kultúrnu viacrozmerovosť Európy zverejnené v mnohých jeho prácach a nahlas proklamované v rozhlase či v televízii, ako napr. to, že nie je rasistom, avšak predstava obrovskej globálnej dediny sa mu prieči, alebo že v parížskych prostriedkoch hromadnej dopravy je príliš veľa Arabov, Afričanov a Pakistancov.

Aj napriek tomu, že R. Millet je považovaný za jednu z najkontroverznejších postáv kultúrneho života vo Francúzsku (porov. Drengubiak, 2010, 300), z jeho reakcií na mediálnu búrku vyvolanú spomenutým článkom behá človeku mráz po chrbte. Veď ako zostať ľahostajným pri slovách, že v číne zabijaka z ostrova Utoya vidí akúsi „fascinujúcu krásu Zla“? Tieto slová, vyslovené počas rozhovoru poskytnutého pre televíziu, sa vzápätí snaží zmierniť vyhlásením, že samotný Breivik je preňho monštrum.

Ohlasy francúzskych intelektuálov i širšej verejnosti na najnovší škandál okolo R. Milleta, ktoré priniesla tlač, sú výhradne odmietavé. Z pohľadu internetového diskusného fóra *Rue89* patriaceho týždenníku *Le Nouvel Observateur* je Milletova apológia Breivika poburujúca a jeho pamflety sú odporné. *Rue89* dokonca pod názvom *Éloge littéraire de Richard Millet par Anders Breivik* (Breivikova literárna chváloreč na Richarda Milleta) zverejnilo fiktívny Breivikov d'akovný list adresovaný Milletovi. Kultúrny magazín *Les inRocks* charakterizuje Milletove texty ako otvorene xenofóbne a prirovnáva ich k jedovatým antisemitským výpadom z konca 30. rokov minulého storočia iného protirečivého spisovateľa: Céline (1894-1961), ktorého slovenský čitateľ pozná napr. vďaka románu *Cesta do hlbín noci* v preklade Kataríny Bednárovej. V článku z 29. augusta si magazín kladie otázku, či literárne kruhy budú ešte dlho zatvárať oči nad Milletovými výstrednosťami. Odpoveď prišla temer vzápätí. Uznávaná spisovateľka Annie Ernauxová 10. septembra na stránkach denníka *Le Monde* v texte *Le pamphlet fasciste de Richard Millet déshonore la littérature* (Fašistický pamflet Richarda Milleta hanobí literatúru) deklaruje svoje rozhorčenie, znechutenie a obavy, ktoré pociťovala pri čítaní „slov z pera spisovateľa, redaktora vydavateľstva Gallimard, presiaknutých pohrdaním voči ľudstvu, slov, ktoré sú apológiou násilia. Zámienkou pre ne je

výhradne skúmanie literárnej krásy ´činov´toho, kto v roku 2011 chladnokrvne zabil v Nórsku 77 ľudí“ (Le Monde, 10.09.2012). V krátkej analýze sa A. Ernauxová, okrem iného, snaží aplikovať isté Milletove tézy na seba, teda na autorku prítomnú vo francúzskej literatúre už viac ako štyri desaťročia. Pýta sa, ako môže nejaký Nefrancúz preniknúť do jej predstavivosti, do jej štýlu, vnútiť jej schémy myslenia bez toho, aby to chcela. Ako ju môže kolonizovať? Milletov odpudzujúci text má bezpochyby i politickú dimenziu a podľa autorky jeho nebezpečenstvo spočíva aj v tom, že smeruje k deštrukcii hodnôt francúzskej demokracie (porov. Le Monde, 10.09.2012).

K Ernauxovej apelu sa pridali významní publicisti, literárni vedci a spisovatelia, ako napr. Évelyne Blochová-Danoová, Hervé Hamon, Nancy Hustonová, Amélie Nothombová, Pascal Ory, Lydie Salvayrová, laureáti Goncourtovej ceny Tahar Ben Jelloun a Jean Rouaud, nositeľ Nobelovej ceny za literatúru Jean-Marie Gustave Le Clézio a mnohí iní. Ich odsudzujúci postoj a neskrývané pobúrenie dokazujú, že devíza Francúzskej republiky „Sloboda, rovnosť, bratstvo“ nezapadla prachom.

Hociktorý literárny vedec alebo i bežný čitateľ sa bezpochyby pozastaví nad tým, akú literárnu dimenziu v sebe ukrýva Breivikovo vraždenie. Svojím textom robí R. Millet Breivikovi reklamu a paradoxne mu pomáha dosiahnuť cieľ, aby sa o ňom čo najviac polemizovalo.

O samotnom R. Milletovi sa polemizuje už dávnejšie. J. Drengubiak v jednom z textov venovaných Milletovi upozorňuje na to, že „nejednoznačné prijatie autora vidno aj v článkoch publikovaných v renomovaných francúzskych týždenníkoch *L'Express*, *Le Point* a *Le Figaro*“ (2012, 36). Z. Malinovská ho vo svojej knihe *Puissances du romanesque* (Sila románovosti) označuje za „polemického a provokujúceho autora“ (2010, 10).

Ako vyplýva z vyššie uvedených riadkov, názov tohto článku nie je náhodný. Prešovskí romanisti Milletovu literárnu produkciu skúmajú naozaj už niekoľko rokov. Okrem Zuzany Malinovskej, ktorú Milletove diela zaujali do takej miery, že o ňom v rokoch 2004-2012 publikovala zhruba desiatku štúdií, rôzne aspekty jeho románov analyzovala aj ďalšia pracovníčka našej katedry, Sylviane Coyaultová. Bez prehánania však možno povedať, že literárnou tvorbou R. Milleta sa v našich podmienkach najviac a najsystematickejšie zaoberá Ján Drengubiak. V r. 2009 úspešne obhájil dizertačnú prácu *Dieľo Richarda Milleta z perspektívy mytologickej kritiky*, čo bolo završením jeho doktorandského štúdia formou co-tutelle. Táto forma znamená štúdium na dvoch univerzitách, pričom jedna z nich je zahraničná, a teda aj pod vedením dvoch školiteľov. Isto neprekvapí, že jeho školiteľkami boli doc. PhDr. Zuzana Malinovská, CSc. z domáceho pracoviska a prof. Sylviane Coyaultová, PhD. z Univerzity Blaisa Pascala v Clermont-Ferrand vo Francúzsku. Práve ony podnietili záujem J. Drengubiaka, ktorý sa rozhodol predstaviť slovenskému čitateľovi u nás málo známeho a zatiaľ neprekladaného francúzskeho prozaika. Dizertačná práca bola predložená v dvoch jazykových verziách: po slovensky a po francúzsky. Keďže v Milletovom diele sú mýtické prvky nezvyčajne frekventované, za východisko skúmania si J. Drengubiak zvolil literárno-kritický postup, ktorý u nás poznáme ako *mytologickú kritiku* (porov. napr. 2007, 2009). Vo Francúzsku sa na jeho označenie zaužíval termín *mythocritique*. Aplikoval ho na analýzu šiestich románov tzv. *siomského cyklu*.

Od obhajoby svojej dizertačnej práce J. Drengubiak R. Milleta neopustil a neprestal sa venovať témam obsiahnutým v jeho umeleckých textoch, ako je napr. obraz konca dejín v románe *Čistý Lauve* (porov. 2010 a), mýtus, literatúra a realita v románe *S líškou v mene* (porov. 2010 b), motív labyrintu (porov. 2005) či hľadanie čitateľa (porov. 2009). Neobchádza ani Milletov jazyk, nad ktorým sa zamýšľa v niektorých iných štúdiách (porov. napr. 2006).

J. Drengubiak, povzbudzovaný svojimi bývalými školiteľkami, sa postupne vypracoval na nespochybniteľného znalca Milletovho diela. Jeho snaha o priblíženie tohto nesporne

zaujímavého autora slovenským záujemcom o francúzsku literatúru ostatných desaťročí vyústila do spracovania monografie, ktorá čoskoro vyjde vo vydavateľstve Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity.

Zdá sa, že diela Richarda Milleta – romány, eseje, reflexie o jazyku, rozhovory – čitateľa, literárneho kritika či televízneho diváka neustále podnecujú a zrejme aj naďalej budú podnecovať k úvahám. Na otázku, či sú vyjadrenia tohto nepochybne kontroverzného autora, súvisiace s jeho nedávnym provokatívnym textom, prijateľné alebo neprijateľné, budú zrejme okrem literárnych vedcov hľadať odpoveď i etici, filozofi, sociológovia a iní odborníci.

Résumé

L'auteur, dans son article, présente sommairement les idées principales du texte de Richard Millet *Éloge littéraire d'Anders Breivik*, publié en août dernier, et les réactions qu'il a suscitées dans la presse et les mass médias français. Richard Millet n'est pas, pour la communauté francophone en Slovaquie, un écrivain inconnu, même s'il n'a pas encore été traduit en slovaque. Dans leurs recherches littéraires, les professeurs de français de la Faculté des Lettres de l'Université de Prešov analysent les romans de R. Millet, son écriture en mettant l'accent, entre autres, sur les côtés polémique et controversé de l'auteur.

Bibliografia

- DRENGUBIAK, Ján : *Le motif du labyrinthe chez R. Millet*. In: Etudes françaises en Slovaquie, vol. X. – 2005. Institut français, 2006 Bratislava. ISBN-80-89132-32-4. s. 52-56.
- DRENGUBIAK, Ján : *Le langage de la laideur et la laideur des langues*. In : Acta Universitatis Olomouciensis, Facultas philosophica – Philologica 90 – Romanica XVII. Univerzita Palackého v Olomouci, 2006 Olomouc. ISBN-80-244-1512-7. s. 44-49.
- DRENGUBIAK, Ján : *Le présent inscrit dans le passé « mythologique » chez Richard Millet*. In : Le passé dans le présent, le présent dans le passé, JATEPress, Szeged 2007. s.189-191.
- DRENGUBIAK, Ján : *Les normes d'aujourd'hui et leur transgression sur l'exemple de Richard Millet*. Leksem, 2007 Lask. ISBN 978-83-60178-42-3, s. 41-46.
- DRENGUBIAK, Ján : *Richard Millet a hľadanie čitateľa*. In: Súčasné umenie v medzidisciplinárnej komunikácii. ed. Jana Sošková, AFPh UP 256/338, FFPU, Prešov 2009. ISBN 978-80-555-0043-0. s. 281-288.
- DRENGUBIAK, Ján : *Richard Millet mythocritique*. In: Philologia XIX, Univerzita Komenského Bratislava, 2009. ISBN 978-80-223-2605-6, s. 7-10.
- DRENGUBIAK, Ján: *Obraz konca dejín v románe Čistý Lauve od Richarda Milleta*. In: Hľadanie ekvivalentnosti V., Acta facultatis philosophicae universitatis Prešoviensis, Jazykovedný zborník 32 (AFPh,UP 293/375), 2010, Prešov. s. 299-306. (a)
- DRENGUBIAK, Ján : *Mythe, littérature et réalité dans Le renard dans le nom*. Jazyk a kultúra č. 1 (LPTCE, Prešov 2010, ISSN 1338-1148). (b)
- DRENGUBIAK, Ján: *L'impossibilité du voyage dans le roman La voix d'alto de Richard Millet*. In: Romanica Olomucensia. (Nemožnosť cestovania v Milletovom románe La voix d'alto). - ISSN 1803-4136. - Vol. 22, suppl. (2010), p. 19-22.
- DRENGUBIAK, Ján : *Richard Millet, „posledný spisovateľ“*. In: Jazyk – Médiá – Text. Acta facultatis philosophicae universitatis Prešoviensis, Jazykovedný zborník 35 (AFPh,UP 342/423), 2012, Prešov. s. 36-43.
- MALINOVSKÁ, Zuzana : *Puissances du romanesque. Regard extérieur sur quelques romans contemporains d'expression française*. Clermont-Ferrand, Presses universitaires Blaise Pascal 2010.

Internetové stránky

http://www.lemonde.fr/idees/article/2012/09/10/le-pamphlet-de-richard-millet-deshonore-la-litterature_1758011_3232.html

http://www.lemonde.fr/idees/article/2012/09/10/le-vrai-deshonneur-de-richard-millet_1758170_3232.html

<http://www.lesinrocks.com/2012/08/29/actualite/millet-anders-breivik-11291996/>

„Tento článok bol vytvorený realizáciou projektu *Dovybavenie a rozšírenie lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra*, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.“